

ÍNDEX DES DOCUMENTS SUS ERA RELACION ENTRE ERA VAL D'ARAN E FRANÇA DES SÈGLES XVI E XVII. UN TRABALH ARCHIVISTIC COMENÇAT EN 1708

Resum

El 1708, un arxiver anònim va realitzar el primer treball arxivístic a l'Aran conegut fins ara. Segurament la documentació es trobava dins d'un bagul o armari (però no dins de l'Armari de les Sis Claus, que és datat el 1753). En aquells temps l'arxiu podria trobar-se a la sagristia de l'església de Sant Miquel de Vielha. El nostre arxiver va fer una llista o enumeració breu, i per ordre, dels documents. És a dir, va realitzar un índex que permetia identificar i localitzar la documentació a través d'un número correlatiu escrit al darrere del document. Cal dir que els documents no són indexats ni cronològicament ni temàticament. En el seu índex, l'arxiver escriu en català un breu resum del contingut del document, el tipus de suport (pergamí o paper), la data i el número. El treball es titula *Index dels privilegis que sas magestats catholicas han concedit a la Vall de Aran*. En el primer full hi trobem escrit: «Memorial y Rubrica de tots los Privilegis y demes actes y escripturas que se troban en lo Archiu de la Vall de Aran fins lo present any de 1708». Cal dir que el treball arxivístic va continuar posteriorment i d'altres possibles arxivers indexaren documents fins al 1847.

El nostre arxiver també indexà amb un número els privilegis i documents relacionats amb la veïna França dels segles XVI i XVII. Al contrari que amb la documentació sobre la relació amb la Corona catalanoaragonesa no ha romàs constància de cap tipus de registre relacionat amb aquesta indexació. Actualment, els documents indexats el 1708 es conserven a l'Archiu Istoric Generau d'Aran dins del fons del Conselh Generau dera Val d'Aran (1316-1861).

Paraules clau: Privilegis, lligues i patzeries, *dret dera forana*, *dret dera dominèlla*, Parlament de Tolosa, França, Aran.

Maria Pau Gómez i Ferrer
Archiu Istoric Generau d'Aran

Abstract

In 1708, an anonymous archivist carried out his first work known until the present moment in Aran. Surely the documentation was kept in a trunk or cupboard (but not in the «Armari de les Sis Claus» (Cupboard of the Six Keys), dated from 1753). In that time the archive could be kept in the sacristy of the church of Sant Miquel de Vielha. Our archivist made a list or brief enumeration, and in order, of the documents. That is to say, he made an index which allowed us to identify and locate the docu-

mentation through a correlative number written on the back of the document. We must say that the documents are not listed neither chronologically nor thematically. In his list, the archivist wrote in Catalan a brief summary of the contents of the documents, the kind of material (parchment or paper), the date and the number. The work is entitled *Index dels privilegis que sas magestats catholicas han concedit a la Vall de Aran*. The following is written on his first sheet: *Memorial y Rubrica de tots los Privilegis y demes actes y escripturas que se troban en lo Archiu de la Vall de Aran fins lo present any de 1708*. We must say that the archivist work continued later on and other possible archivists listed documents until 1847.

Our archivist also listed with a number the privileges and documents related to the neighbouring France of 16th and 17th centuries. Unlike what happened to the documentation about the Catalan-Aragonese Crown there is no certainty of any registers connected with this index. Nowadays, the documents listed in 1708 are kept in the *Archiu Istorik Generau d'Aran* in the resources of *Conselh Generau dera Val d'Aran* (1316-1861).

Key words: Privileges, «lligues i patzeries», *dret dera forana*, *dret dera dominèlla*, Parliament of Tolosa, France, Aran.

En 1708, un archivèr anonim realizèc eth prumèr trabalh archivistic en Aran coneishut en-quiaht moment. Segurament era documentacion se trapaue laguens d'ua arca o armari (mès non laguens der Armari des Sies Claus qu'ei datat de 1753). En aqueri tempsi er archiu ei possible que siguesse plaçat ena sacristia dera glèisa de Sant Miquèu de Vielha. Eth nòste archivèr hec ua listra o ennumeracion brèu, e per orde, des documents. Ei a díder realizèc un indèx que permetie identificar e localizar era documentacion a trauèrs d'un numèro correlatiu escrit en ath darrèr deth document. Cau díder qu'es documents non son indexats ne cronologicament ne tematicament. En sòn indèx, er archivèr, escriu en catalan un brèu resum deth contengut deth document, eth tipe de supòrt (pergamin o papèr), era data e eth numèro. Eth trabalh se titole *Index dels privilegis que sas magestats catholicas han concedit a la Vall de Aran*. En prumèr fuelh i trapam escrit: *Memorial y Rubrica de tots los Privilegis y demes actes y escripturas que se troban en lo Archiu de la Vall de Aran fins lo present any de 1708*. Cau díder, qu'eth trabalh archivistic continuèc posteriorament e d'auti possibles archivèrs indexèren documents enquia 1847. Eth prumèr document indexat ei eth privilègi autreat a 23 d'agost de 1313 en Lhèida per Jaime II eth Just. En sòn resum er archivèr ja mos ditz qu'ad aguest document, escrit en pergamin, se le coneish vulgarment damb eth nòm de Querimònia.

Eth nòste archivèr tanben indèxe damb un numèro es privilègis e documents relacionadi damb era vesia França des sègles xvi e xvii. Es documents s'identifiquen damb un numèro correlatiu escrit ath darrèr deth document. Ath contrari que damb era documentacion sus

era relacion damb era Corona catalanoaragonesa non a quedat constància de cap de tipe de registre relacionat damb aguesta indexacion. Cau tornar a rebrembar qu'es documents non son indexats ne cronologicament ne tematicament. Actuaument, es documents indexats en 1708 se sauven en Archiu Generau d'Aran laguens deth hons deth Conselh Generau dera Val d'Aran (1316-1861). Er archiu a completat es esturments de descripcion d'aguesta documentacion damb un nau quadre de classificacion, un inventari mèis complèt e era utilizacion dera Norma de Descripcion Archivistica de Catalonha (NODAC) a nivèu de hons e de sèries. En tot realizar aguesti trabalhs s'a comprovat se es documents indexats en 1708 continuauen formant part deth hons deth conselh o se quauquon d'eri auie desapareishut ath long d'aguesti temps. A còps i trapam eth document originau e era còpia hèta per diuèrsi notaris pendent es sègles XVII e XVIII. De bèth un sonque se consèrve era còpia posteriora.

1. Es tractats de lies e patzeries

Eth 22 d'abri de 1513 se firme eth tractat deth Plan d'Arrem damb er impuls dera monarquia francesa e espanhòla. Per part der Estat francés signen: Val de Loron, Larbost, Varossa, Uelh, Banhères, Aura, Nèsta, Frontinhes, castelhania de Sant Beat, baronia e senhoria d'Aspet, castelhania de Castilhonés, vescomdat de Coserans e ciutat de Sant Lisèr e per part der Estat espanhòu signen: marquesat de Palhars, vescomdat de Vilamur, Val d'Aran, comdat de Ribagorça, Val de Benasc, Val de Gistain, Barrabés, baronia d'Erill, abadia de Lavaish, baronia de Bielsa, baronia d'Orcau, vila de Tremp e Conca d'Orcau. En tractat se comprometeren a auer patz, a non talhar es relacions comerciaus e a préner mesures comuns en cas de guèrra entre França e Espanha. En Archiu Generau d'Aran se consèrven es còpies hètes entre 1643 e 1665 deth tractat deth Plan d'Arrem (1513) en francés, catalan e gascon.

2. Eth dret dera forana e dera dominella

En França i a dus tipos de subsidis sus es marchandises e qu'an de pagar es païssi estrangers: era forana e era dominella. Er impòst dera forana, dret de gessuda des marchandises transportades dehòra de França, de 12 dinèrs per liura; *Ressue e domaine forain*, de 4 dinèrs per liura e *Haute Passage* de 7 dinèrs per liura. En 1615 e 1618, Lois XIII, rei de França, permet as aranesi de passar, de 15 en 15 dies, 30 cargues, en tot pagar er antic dret dera forana. Peth bestiar mulam sonque pagaràn 25 sòus. Es tarifes dera forana portèren a granes confusions. Era zòna d'influència comprenie eth Lenguadòc, Provença, Lionés, país de Foish, Armanhac e Comenges. Es requetadors èren es arrendièrs emplegats en arren-

dament generau e ena admnistracion deth domini e ajuda. Eth dret dera dominella ère eth subsidi qu'es aranesi tostamps didien que non auien de pagar. Era Val non auie ne horment ne vin e segontes es tractats de patzeries e eth privilègi autrejat peth rei francés, Enric II, eth 26 de juliòl de 1556, se deishaue préner as arenesi, dera província e senescalia de Tolosa, horment, vin e marchandises, en tot pagar er impòst dera forana. Er arrèst de 16 de hereuèr de 1610, deth Parlament de Tolosa, sus era requèsta des arrendièrs dera dominella peth quau era Cort declare qu'es marchandises transportades deth país d'Armanhac, Comenge, Foish, Bigòrra enquia Espanha e Bearn non son subjèctes a pagar era dominella.

3. Ahèrs judiciais damb es marchands francesi

Arnau Lagarde, marchand de Sant Beat, prèste sòs ara Val d'Aran entà pagar es deutes damb er arrendièr deth dret dera dominella. Com Aran non le retorne eth prèst la met en arrèst (1581-1625). Jean Lagarde, conselhèr deth rei francés, demane as aranesi eth deute qu'an damb Arnau Lagarde (1633-1639). Mossen Pierre Lagarde, rector de Hòs e frair de Jean Lagarde, reclame eth deute qu'Aran a damb Arnau Lagarde (1662-1664). François de Résigner, arrehilh de Lagarde, continue damb es ahèrs judiciais contra Aran, en tot demanar eth crubament deth deute deth sòn pair-sénher (1678-1696)

En 29 de junh de 1603, eth sindic d'Aran siguec condemnat per senténcia arbitrau a pagar 2.000 écus a Jean Vaisse, prior de Sant Beat, e as ereus deth sòn frair Arnau Vaisse. En 1605, Aran ditz qu'a déjà pagat eth deute ath prior. En 4 de mai de 1620, d'Astorg, avocat e òme d'ua hilha d'Arnau Vaisse, demane as aranesi eth pagament de 3.000 liures. En 8 de mai de 1631, eth procès se trape en Parlament de Tolosa. Es arrehilhes se tornaràn contra es aranesi e incautaràn mules cargades de vin, òli e d'aves marchandises. En 1635, ua senténcia deth Parlament de Tolosa declararà qu'Aran a déjà pagat sufisentament as ereus de Vaisse.

En 1630, Alfons de Loppe, escudièr e gentilòme ordinari dera Cramba deth Rei de França, hè un prèst a favor dera Val d'Aran. En 1634, François Bartièr, marchand de Sant Beat pague eth deute qu'a Aran damb Loppe. A compdar d'aci comence un procès judiciu que perdurarà enquia 1706. François Bartièr vò crubar es sòs prestats. Aran non pague tot eth deute e Bartièr incaute bestiar e marchandises araneses. Er ahèr passe ath Parlament de Tolosa qu'anarà dant era rason a Bartièr. Es aranesi tanben denonciaràn a Bartièr pera incautacion de bestiar e marchandises contrària as articles des patzeries. Ara mòrt de François Bartièr, se hè cargue der ahèr eth sòn hilh, Exuperie, que continuarà incautant bestiar as aranesi entà crubar eth deute. Er ahèr continuarà en Parlament de Tolosa damb diuèrsi arrèsti a favor e en contra des dues parts. En 23 de mai de 1691, s'arribe a un acòrd entre Exuperie Bartièr e era Val d'Aran a on s'accepte pes dues parts era quantitat de sòs a pagar.

En 1642, tres abitants dera Val de Campan heren hèts punibles en Aran, a on sigueren empresoats, mès escapèren. En tot arribar en Sant Beat s'adrecen ath jutge tà demanar represàlies contra Aran. Alavetz incauten mules cargades de horment que Chamairac e Mondon enviaven tà Aran. Chamairac e Mondon son considerats, en Aran, coma a deutors. Mès es francesi non vòlen pagar eth deute. En 1646, se les incauten es bens qu'an en Bossòst. Un arrèst de 1647 hè qu'es francesi poguen incautar bens as aranesi. En 1657, Nicolàs Angazère, arrehilh de Nicolàs Chamairac, continue damb er ahèr contra era Val d'Aran.

En 10 de juriòl de 1661, Arnau Solé, sieur de Bésins, incaute un shivau en Mont a causa d'un arrèst deth Parlament de Tolosa que rèste vinculat ar ahèr contra era familha Bartièr. Es aranesi denóncien aguesta actuacion que va en contra der article 27 deth tractat des Pirinèus e ei contrari as patzeries. Eth governador d'Aran decidirà incautar toti es bens des francesi que se trapan en Aran. Bartolomé Solé, possiblement hilh d'Arnau, continuarà demanant ara Val, per via judiciu, eth pagament des deutes. Atau madeish com a requeptador des arrendaments en burèu de Sant Beat possarà tà qu'Aran pague es deutes peth pagament des impòsti.

En 1691, Bruno Ageda, marchand de Sant Gironç, envie a Pierre Clarac en Espanha tà crompar lan e marchandises. A traucèr de Ms. Caubèra, d'Esterri d'Aneu, li envie sòs. Dus abitants d'Aran, Bernat Silera e Andrèu Abadia, ataquen a Clarac e le panen es sòs. Ageda pòrte er ahèr dauant deth governador d'Aran que non vò hèr justícia. Ageda apèlle as tractats e demane utilizar es represàlies contra es marchands de Pujòlo.

En 1697, André Montferran de Sére en Cominges e Pierre Daunis de Bolonha, marchands de mules, son atacats per diuèrsi aranesi, pendent era hèira e dehòra dera vila de Sant Beat. Les panen es sòs e tres mules e Montferran ei assassinat. S'acuse a dus aranesi, Mn. Antònio Cau e Joan de la Cau. Eth jutge de Sant Beat, eth 3 de març de 1698, e eth Parlament de Tolosa, arrèst der 1 de juriòl, condemnen as culpables a mòrt e a pagar 4.000 liures pes maus hèti, e 300 liures pes despenes. Pierre Daunis e Marie Forcada, veuda de Montferran, voleràn crubar eth deute. Com Aran non vò pagar anaràn incautant eth bestiar e es marchandises des aranesi.

4. Indèx des privilègis e documents relacionats damb França

Arrèst sus eth dret de pas de bestiar per part des aranesi. Requèsta presentada per Francesc Decors, sindic generau d'Aran. Parle d'uns arrèsti de 1662 e 1664 contra es arrendièrs deth dret dera forana qu'an contradiu es privilègis. Es aranesi auràn es drets establits en arrèst autrejat peth Conselh d'Estat francés. Montauban, 29 de gèr de *circa* 1680.¹ num. 1

Acòrd sus eth pagament deth dret dera forana e dominella. Nicolas Mutel, arrendièr generau deth dret dera forana e dominella de Lengoadòc, Provença e Arzac, auie sajat de cambiar es prètzi en 1663 quan obtenguec un arrèst dera Cort des Aides e des Finances de Montauban a on se volie anullar es privilègis aranesi de pas de bòus. Es aranesi apellèren ath Conselh d'Estat francés, eth quau les reconeish es sòns privilègis. En 11 de març de 1664, eth Conselh d'Estat manten era tarifa de 1556, mès un shinhau cambiada. S'especifica qu'es 800 bèsties a 25 sòs per cap auràn de passar dempús deth 28 d'octobre, data dera hèira de Luishon e sonque entà consomicion locau. París, 31 de deseme de 1664.² num. 2

Acòrd sus eth pagament deth dret dera forana e dominella. Nicolas Mutel, arrendièr generau deth dret dera forana e dominella de Lengoadòc, Provença e Arzac, auie sajat de cambiar es prètzi en 1663 quan obtenguec un arrèst dera Cort des Aides e des Finances de Montauban a on se volie anullar es privilègis aranesi de pas de bòus. Es aranesi apellèren ath Conselh d'Estat francés, eth quau les reconeish es sòns privilègis. En 11 de març de 1664, eth Conselh d'Estat manten era tarifa de 1556, mès un shinhau cambiada. S'especifica qu'es 800 bèsties a 25 sòs per cap auràn de passar dempús deth 28 d'octobre, data dera hèira de Luishon e sonque entà consomicion locau. Sant Germain de Laye, 11 de març de 1664.³ num. 3

Acte de protèsta de Joan Nadal Amiell de Tredòs e Felip Salièr de Salardú. Amiell e Salièr anauen entara hèira damb 12 bòus e 3 vaques mès les volien hèr a pagar mès sòs peth dret d'entrada. Adrecen paraules a Jacques Vazeille, requeptador deth dret dera forana en Castilhon. Castilhon, 22 de seteme de 1701.⁴ num. 4

Manquen num. 5 e 6

Recebut a favor dera Val signats pes arrendièrs. Eth sindic d'Aran, Joan Palomer, se presente dauant Paul Manas, comissari deth dret dera forana e dominella en Sant Beat. Eth sindic requerís era quantitat de sòs qu'an pagat es particulars aranesi e li rebrembe es privilègis qu'an es dera Val e tanben es arrèsti de 1624 e 1645. En aguesti privilègis e arrèsti se ditz qu'es aranesi pòden passar 800 caps de bestiar e que sonque an de pagar 25 sòs per cap de bestiar. S'arribe a un acòrd entà pagar era entrada de bestiar aranes. Eth 16 de noveme de 1659, en Sant Beat, eth sindic d'Aran, Joseph Martorell, pague er acte de requisicion. Sant Beat, 17 de noveme de 1658.⁵ num. 7

Còpia en francés de diuèrsi documents sus es tractats de lies e patzeries entre Aran e França. Aguesta còpia ei hèta pes notaris Gaudens Vaisse e Jean Lagarde de Sant Beat. Era prumèra còpia siguec hèta pes notaris Guilhèm Barrièr e Raimond Lattes de Sant Beat, eth 28 de juriòl de 1643. Es documents son: 1. Blois, 31 de gèr de 1512. Mr. Labastide, comissari, a incautat sòs, lan e marchandises a 10 o 12 marchands aranesi qu'anauen entara hèira de

Sant Beat. Se presente requèsta en Parlament de Tolosa. 2. Plan d'Arrem, 22 d'abriu de 1513. Tractat de lies e patzeries signades per part der Estat francés: Val de Loron, Larbost, Barosa, Uelh, Banhères, Aura, Nèsta, Frontinhes, castelhania de Sant Beat, baronia e senhoria d'Aspet, castelhania de Castilhonés, vescomdat de Coserans e ciutat de Sant Lisèr e per part der Estat espanhòu: marquesat deth Palhars, vescomdat de Vilamur, Val d'Aran, comdat de Ribagorça, Val de Benasc, Val de Gistain, Barrabés, baronia d'Erill, Abadia de Labaish, baronia de Bielsa, baronia d'Orcau, vila de Tremp e Conca d'Orcau. 3. 1 de deseme de 1594. Eth rei francés Enric confirme es tractats de lies e patzeries. 4. 23 de junh de 1634. Eth rei francés Loïs confirme es tractats de lies e patzeries. Sant Beat, 28 de juriòl de 1643.⁶ num. 8

Còpia en gascon de diuèrsi documents sus es tractats de lies e patzeries entre Aran e França. Aguesta còpia ei hèta peth notari Barrièr, secretari deth consistòri de Sant Beat. Es documents son: 1. Blois, 31 de gèr de 1512. Mr. Labastide, comissari, a incautat sòs, lan e marchandises a 10 o 12 marchands aranesi qu'anauen entara hèira de Sant Beat. Se presente requèsta en Parlament de Tolosa. 2. Plan d'Arrem, 22 d'abriu de 1513. Tractat de lies e patzeries signades per part der Estat francés: Val de Loron, Larbost, Barosa, Uelh, Banhères, Aura, Nèsta, Frontinhes, castelhania de Sant Beat, baronia e senhoria d'Aspet, castelhania de Castilhonés, vescomdat de Coserans e ciutat de Sant Lisèr e per part der Estat espanhòu: marquesat deth Palhars, vescomdat de Vilamur, Val d'Aran, comdat de Ribagorça, Val de Benasc, Val de Gistain, Barrabés, baronia d'Erill, Abadia de Labaish, baronia de Bielsa, baronia d'Orcau, vila de Tremp e Conca d'Orcau. 3. 1 de deseme de 1594. Eth rei francés Enric confirme es tractats de lies e patzeries. 4. 23 de junh de 1634. Eth rei francés Loïs confirme es tractats de lies e patzeries. Sense data, *circa* 1654.⁷ num. 8

Còpia en catalan de diuèrsi documents sus es tractats de lies e patzeries entre Aran, Espanha e França. Aguesta còpia ei hèta peth notari Barthomeu de Miguel Espanha que tanben tradusís eth document en catalan. Es documents son: 1. Monzon, 16 de seteme de 1552. Eth prince Felip confirme eth privilègi des patzeries. Es aranesi poiràn comerciar damb França en temps de guèrra.⁸ 2. Madrid, 11 de març de 1650. Eth rei Felip confirme eth privilègi des patzeries.⁹ 3. Sant Beat, 31 de gèr de 1512. Ms. Labastide, comissari, a incautat sòs, lan e marchandises a 10 o 12 marchands aranesi qu'anauen entara hèira de Sant Beat. Se presente requèsta en Parlament de Tolosa. Aguest document se tradusís deth francés ath catalan. 4. En Parlament de Tolosa, eth 18 de deseme de 1514, se registre eth tractat de Plan d'Arrem de 22 d'abriu de 1513. Tractat de lies e patzeries signades per part der Estat francés: Val de Loron, Larbost, Barosa, Uelh, Banhères, Aura, Nesta, Frontinhes, castelhania de Sant Beat, baronia e senhoria d'Aspet, castelhania de Castilhonés, vescomdat de Coserans e ciutat de Sant Lisèr e per part der Estat espanhòu: marquesat deth Palhars, vescomdat de

Vilamur, Val d'Aran, comdat de Ribagorça, Val de Benasc, Val de Gistain, Barrabés, baronia d'Erill, Abadia de Labaish, baronia de Bielsa, baronia d'Orcau, vila de Tremp e Conca d'Orcau. Aguest document se tradusís deth francés ath catalan. 5. 1 de deseme de 1594. Eth rei francés Enric confirme es tractats de lies e patzeries. Aguest document se tradusís deth francés ath catalan. 6. 23 de junh de 1634. Eth rei francés Loís confirme es tractats de lies e patzeries. Aguest document se tradusís deth francés ath catalan. 7. Terme, 8 de març de 1651. Acte public de revalidacion des patzeries entre França e Espanha. Se ratifiquen es articles de 1513. Aguest document se tradusís deth francés ath catalan. Sense data, *circa* 1664-1665.¹⁰ num. 8

Acte public de revalidacion des patzeries entre França e Espanha. Se ratifiquen es articles de 1513. Tèrme, 8 de març de 1651.¹¹ num. 9

Articles sus es tractats de lies e patzeries damb era requisicion de Hòs. Terme, 26 de març de 1668.¹² num. 10

Còpia des articles sus es tractats de lies e patzeries damb era requisicion de Hòs. Tèrme, 8 de mai de 1668.¹³ num. 10

Còpia des articles sus es tractats de lies e patzeries damb era requisicion de Hòs. Eth document ei escrit en gascon peth notari Llorens de Miguel. Vilac, 5 de junh de 1683.¹⁴ num. 10

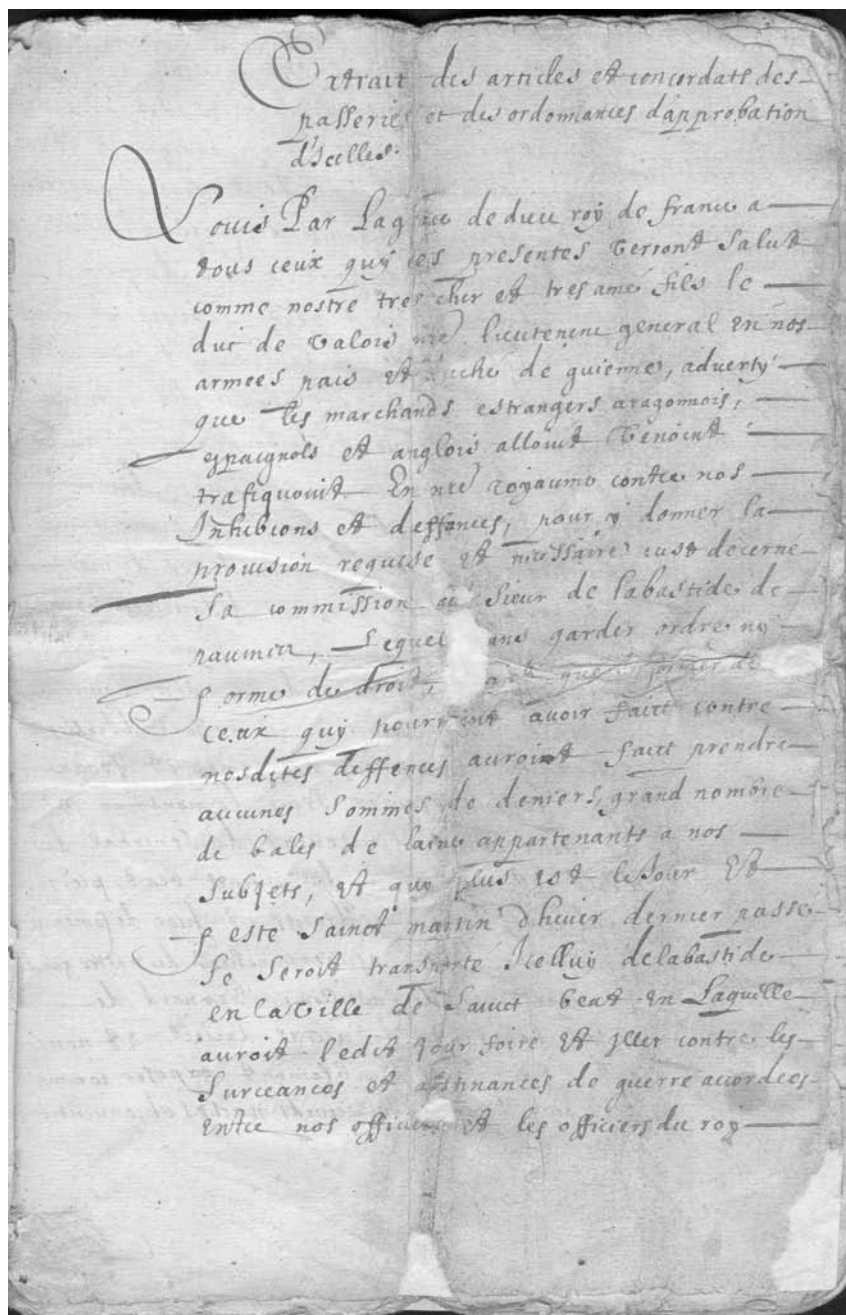
Arrèst definitiu sus era facultat des aranesi d'introdusir bestiar mulam ena hèira de Sant Beat. Montauban, 15 d'abriu 1680.¹⁵ num. 11

Acte de confirmacion deth tractat de lies e patzeries. Eth document ei escrit en catalan. Tèrme, 13 d'octobre de 1684.¹⁶ num. 12

Acte de confirmacion deth tractat de lies e patzeries. Eth document ei escrit en francés. Tèrme, 13 d'octobre de 1684.¹⁷ num. 12

Patzeries signades entre Àneu, Aran, Coserans, Sant Gironç, Sant Lizèr e Castilhon. Notari: Bernardo Sansi Ramon, Esterri e Val d'Àneu. Pòrt de Salau, 26 de junh de 1653. Eth 8 de junh de 1684 se revaliden dites patzeries.¹⁸ num. 13

Ahèr entre Joan de Cors de Sant Beat e Joan Subirà d'Arròs. Visita entre es frontalèrs de França e Espanha tà tractar era causa de de Cors, marchand de Sant Beat, sus era recuperacion des marchandises incautades en Vielha. Per un aute costat, Subirà d'Arròs a estat forçat a pagar, a instància des còssos de Sant Beat, es bens incautats a de Cors. S'obligarà a pagar a de Cors es sòs incautats a Subirà. S'apunten es penes establides enes patzeries.

Còpia deth tractat de
lies e patzeries de 1513
(tèxte en francés).
Sant Beat, 28 de juliol
1643. Índex francés
num. 8.

Còpia deth tractat
de lies e patzeries
de 1513 (tèxte en
gascon). Sense data,
circa 1654. Indèx
francés num. 8.

Extraid deus Artides Et
concordas des passiers et des ordon
daprobuos d'Isle
Zouier par la grace de Dieu roy de
France a tous nux qui Im presantm Colles
Corrom salut comme vostre bon am
fi lo dur el Valoir vostre lieutenant
general et vour Avoué paye et d'ur
de gualier aduoch que en nux gaur
offauger avagouir offaguer et
anyoir alloir veuira trafilquie
et vostre royaume vntre vour fustibou
et d'offaure pour y donner le p'rouer
requise et vntre aise vnt d'ouir la
comissioz au d'ouir elu barche et
p'annum lequid l'auir gauder ordon
uz founir de d'ouir auant que fustouir
de nux qui fustouir auant fust
vntre vntre d'offaure auant
fust p'ouir vntre founir de
deuier gaud nombre d'ouir d'ouir
ap'annum vntre fustouir et qui fust

Nos Don Melchior Por la gracia de Dios
Consejero de las Asturias de Oviedo y de
gentes de los Reynos de Castilla de Aragon de Leon
de las dos Sicilias Rey. Gobernador y General de los
Reynos de la Corona de Aragón. Donque de Monseñor
de la Ciudad de Valaguer. Por quanto
de los fijos Amigos y Reales Nros. Indios
y Comunidad de la Vall de Aran Nos a sido hecha rela-
cion que en virtud de privilegios que segun
dichos tenis de los Serenissimos Reyes de Aragón
Nuestros predecesores de gloriosa memoria conue-
dinos por causa de la esterilidad de essa tierra
tenis facultad en feygo que ai guerra con el
Rey de Francia de haber y tratar con los Franceses
y sus behenios ciertos Contratos y gastos que alla
mais pafarias dando algunos dias de licencia en
caso de rompimiento de bellas garacento q' os
podais procurar del dicho Reyno de Francia de
las cosas nuevas para esa valle que agora
por causa del dicho y prohibicion general que
habetis mandado haber para que los vasallos
de su Mage. y Nuestras no queden en su tracto
ni comenien con franceses no podais haber las tales
pafarias de que segun vos hauiis informado tenis
mucho necesidad por la esterilidad de la tierra de
Catalunya suplicandonos que por que haciendo
os de procurar forosamente de Francia recibier-
ades notable dano y peligro si se dilatare por
star los puertos de aca para cerrarse de dia en
dia de noche q' teniendo respeto a lo susodicho
huxemos tenido de daros licencia que podais
haber y tratar las dichas pafarias conforme al
privilegio que tenis a tal efecto y costumbre con
que lo usais. E Nos Atendido y considerado que
parestar essa vall de la otra parte del puerto
frontera con francia nos menaria mucho gasto

Còpia deth tractat
de lies e patzeries
de 1513 (tèxte en
catalan). Sense data,
circa 1664-1665.
Indèx francés num. 8.

Sant Beat, 28 de deseme de 1583.¹⁹ num. 14

Manque num. 15

Arrèst a favor des aranesi peth dret dera forana. Requèsta presentada pera Val d'Aran. 5 de hereuèr de 1633.²⁰ num. 16

Carta deth Parlament de Tolosa dirigida as arrendièrs de Sant Beat, Castilhon e Banhères de Luishon. Se demane as arrendièrs que dèishen gaudir as aranesi deth privilègi autrejat peth Conselh d'Estat. Tolosa, 6 de junh de 1633.²¹ num. 17

Requèsta presentada peth sindic d'Aran contra er arrendièr deth burèu de Sant Beat. Se comuniquè er arrèst des patzeries as viles d'Arreau en Aura; de Castilhon; de Sant Gironç, de Sant Lisèr e de Sant Gaudenç. Parlament de Tolosa, 6 de hereuèr de 1662.²² num. 18

Manque num. 19

Sentència favorabla a ua requèsta presentada per Aran en Conselh d'Estat francés. Era quèisha se base en qu'er arrendièr deth dret dera forana e dominella hè a pagar massa. Auie hèt a pagar 4 francs per cap de bestiar en lòc des 25 targes per an ena hèira de Luishon. Es aranesi an recorrut ath duc d'Espèrnon que demane era execucion des arrèstes de junh de 1624, de hereuèr de 1633 e de març de 1645 sus dita aplicacion. I a autorizacion de deishar entrar annaument 1200 bèsties. Sant German de Laye, 1 de juriòl de 1662.²³ num. 20

Manque num. 21

Arrèst deth Parlament de Tolosa a favor dera Val d'Aran. Claude Billy, arrendièr generau dera forana e substitut de Pierre Greffuelh, non vò respectar es exempcions qu'a Aran en pagament dera dominella. Parlament de Tolosa, 1 de juriòl de 1624.²⁴ num. 22

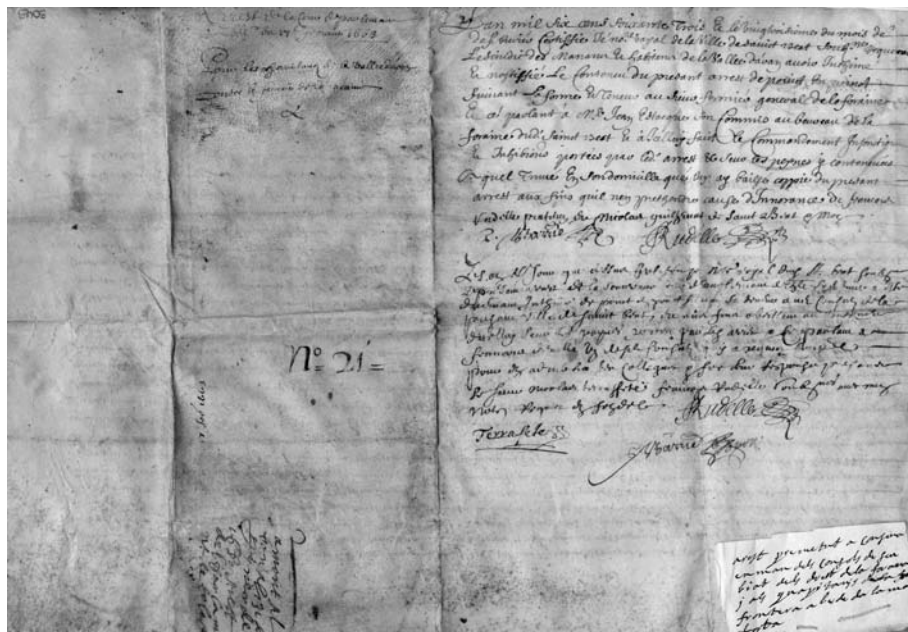
Manque num. 23

Requèsta presentada peth sindic d'Aran contra er arrendièr deth burèu de Sant Beat. Parle deth privilègi autrejat per Enric II, rei francés, eth 26 de juriòl de 1556. Parlament de Tolosa, 17 d'agost de 1651.²⁵ num. 24

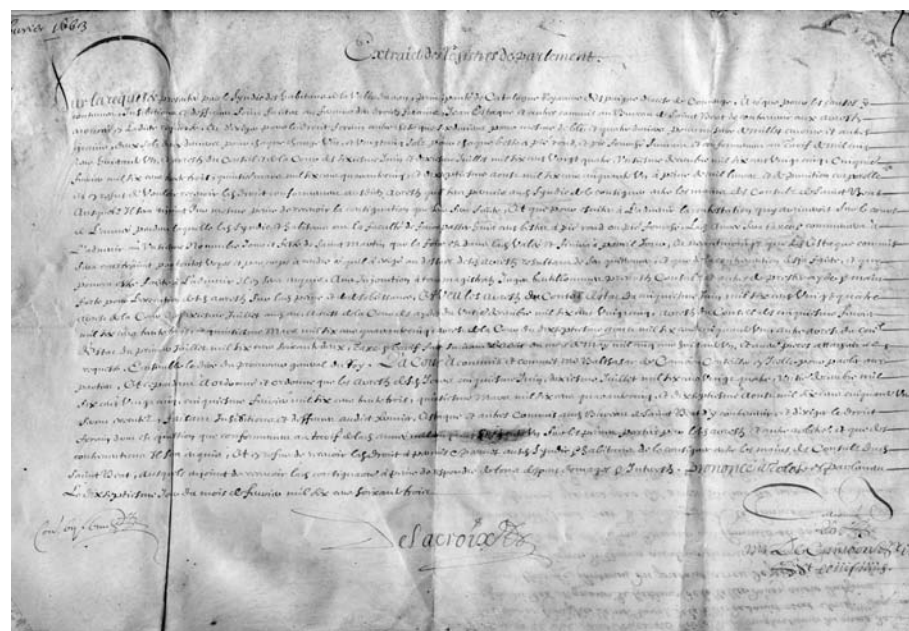
Requèsta presentada peth sindic d'Aran contra er arrendièr deth burèu de Sant Beat. Parlament de Tolosa, 10 de juriòl de *circa* 1624.²⁶ Num. 25

Orde de Loís XIII, rei de França, tà respectar es privilègis aranesi. Avís entàs arrendièrs deth dret dera forana entà que respècten es privilègi autrejats a favor des aranesi. París, noveme/deseme de 1624.²⁷ num. 25

Manque num. 26

Arrêt deth Parlement de Tolosa a favor d'Aran. Tolosa, 17 de hereuèr de 1663. Indèx francès num. 21.

Requèsta presentada peth sindic d'Aran. Còpia der originau hèta peth notari Mn. Joan Estrada de Bagergue. Aguesta requèsta se presente dauant deth rei de França. Se rebremben es privilègis autrejats pes reis d'Espanha e França (Enric III e Enric IV) sus era excempcion de pagar es drets dera forana e dominella, segontes privilègi de 1556. Parle dera senténcia der arrèst de 1624 e dera senténcia contra er arrendièr de 1626. Arrèst de 16 de junh de 1624, ja qu'er arrendèr contradís es privilègis e hèr a pagar enes hèires de Banhères de Luishon e Sant Beat. Eth rei ordene qu'es arrèsti deth Conselh autrejats eth 5 de junh de 1624 e eth 5 de hereuèr de 1633 siguen executats. París, 15 de març de 1645.²⁸ num. 27

Arrèst deth Conselh d'Estat der arrendièr contra es aranesi. Era còpia l'a presentada er arrendièr de Languedòc contra era Val d'Aran. 17 de març de 1661.²⁹ num. 28

Inventari de diuèrsi documents sus eth dret dera forana e dominella: 1. Bordès, 6 de deseme de 1615. Permís autrejat peth rei de França a favor des aranesi tà passar vin e horment de 15 en 15 dies en tot pagar eth dret dera forana. 2. París, 14 de junhsèga de 1618. Es aranesi presenten eth privilègi autrejat peth rei Enric II, eth 26 de junhsèga de 1556, de pas de marchandises. 3. París, 14 de junhsèga de 1618. Eth rei Loís XIII eximís as aranesi de pagar eth dret dera dominella. 4. 10 de junhsèga de 1619. Requèsta presentada pes aranesi ena Cort deth Parlament de Tolosa. 5. 10 de junhsèga de 1619. Eth rei Loís XIII ditz que s'a de complir er acòrd deth Parlament de Tolosa. Montpelhièr, 26 d'agost de *circa* 1619.³⁰ Num. 29

Extracte deth Conselh d'Estat. Es aranesi rebremben es privilègis francesi tà passar marchandises. París, 14 de junhsèga de 1618. Eth rei Loís XIII eximís as aranesi de pagar eth dret dera dominella. París, 14 de junhsèga de 1618. Era Cort ordene complir es decisions deth Parlament de Tolosa. 4 de seteme de 1618.³¹ num. 30

Requèsta presenta dera Val d'Aran. Extrèt dera senténcia de Ms. Daspet. Barthelemy Daspet, magistrat reiau e lòctenent deth burèu de Sant Beat e Banhères de Luishon, autrege era senténcia segontes er arrèst autrejat peth rei Loís XIII, en 25 de junh de 1624, qu'autrege permís as aranesi de passar marchandises en tot pagar es drets antics dera forana e dominella de 1556. Se listen diuèrsi acòrds e arrèsti: Parlament de Tolosa, 10 de junhsèga de 1624. Arrèst de deseme de 1625. Montpelhièr, 8 de deseme de 1625. Tolosa, 1 de junhsèga de 1626. Arrèsti de 15 de març de 1645, de 18 d'agost de 1651 e de 19 de junh de 1658. En 17 de març de 1661, er arrendièr artenhèc qu'es abitants d'Aran non poguen passar 30 cargues de horment, de vin e de marchandises de 15 en 15 dies e an de pagar eth dret dera forana e dominella. 16 de deseme de 1661.³² num. 31

Arrèst deth Conselh Generau contra er arrendièr deth dret dera forana e dera dominella. Parlament de Tolosa, 5 de junh de 1624.³³ num. 32

Confirmacion der arrèst a favor der aranesi sus eth pagament deth dret dera forana. Arrèst autrejat peth rei de França a favor des aranesi e confirmat peth Parlament de Tolosa. Compoigne, 5 de junh de 1624.³⁴ num. 33

Arrèst deth Parlament de Tolosa a favor d'Aran. Nicolas Mutel, arrendièr generau deth dret dera forana e dominella de Lengadòc, Provença e Arzac, non vò respectar es privilègis qu'a Aran sus eth pas de bestiar e marchandises. Parlament de Tolosa, 26 d'abriu de 1663.³⁵ num. 34

Suplica deth sindic d'Aran dirigida ath rei de França. Es aranesi demanen ath rei era ratificacion deth privilègi autrejat peth rei Enric II eth 26 de juriòl de 1556. Sense data.³⁶ num. 35

Arrèst deth Parlament de Tolosa sus ua requèsta presentada per Aran. S'ordene as sindic dera Val de Banhères de Luishon, Sant Gironç, Campan e Sant Beat de non préner represàlies contra Aran. Parlament de Tolosa, 24 d'abriu de 1641.³⁷ num. 36

Execucion der arrèst de 1680. Respona deth rei de França ara requèsta presentada per Joan de la Cau, sindic d'Aran, segontes er arrèst de 15 d'abriu de 1680. Privilègis autrejats pes reis a favor des aranesi de pas de marchandises damb mules, muls e shivaus. 14 de juriòl de 1681.³⁸ num. 37

Respona de Joan de la Cau, sindic d'Aran, per arrèst de 15 d'abriu de 1680. Problèmes de Mr. Casabone. 14 de juriòl de 1681.³⁹ num. 38

Manque num. 39

Requèsta presentada per Joan de la Cau, sindic generau, contra Claude Boutet, arrendièr generau. 14 de juriòl de 1681.⁴⁰ num. 40

Senténcia dera Cort des Aides e des Finances de Montauban qu'oblige a pagar a favor dera Val d'Aran. Eth pagament le hè er arrendièr generau deth dret dera forana. Cort des Aides e des Finances de Montauban, 7 de junh de 1680.⁴¹ num. 40

Senténcia dera Cort des Aides de Montauban que condemne ar arrendièr generau deth dret dera forana. Nicolas Saunier, arrendièr generau deth dret dera forana, aurà de pagar a favor d'Aran. Cort des Aides e des Finances de Montauban, 16 d'abriu de 1680.⁴² num. 41

Senténcia dera Cort des Aides de Montauban contra er arrendièr generau deth dret dera forana. Nicolas Saunier, arrendièr generau deth dret dera forana, e es comissaris des burèus dera forana de Foish, Sant Gironç e Castilhon reciben senténcia contrària. Cort des Aides e des Finances de Montauban, 19 d'octobre de 1680.⁴³ num. 42

Requèsta presentada per Aran contra eth procurador generau dera Cort des Aides de Montpelhièr. Tours, 10 de juriòl de 1619.⁴⁴ num. 43

Acte de protèsta deth sindic d'Aran sus eth pagament deth dret dera forana. Sant Beat, 8 de deseme de 1679.⁴⁵ num. 44

Requèsta presentada peth sindic d'Aran dauant des còssos de Sant Beat. Vò recéber era consigna tà poder passar es 800 caps de bestiar mulam pera termièra. 17 de noveme de 1678.⁴⁶ num. 45

Requèsta presentada peth sindic d'Aran peth pagament deth dret dera forana e dominella. 7 de junh de 1655.⁴⁷ num. 46

Requèsta presentada peth sindic d'Aran peth pagament deth dret dera forana e dominella. Sant Beat, 20 de deseme de 1678.⁴⁸ num. 47

Suplica de Martin Figuerola, jutge ordinari, sus eth pagament deth dret dera forana e dominella. 14 de deseme de 1661.⁴⁹ num. 48

Suplica deth sindic d'Aran pes arrèsti peth pagament deth dret dera forana e dominella. 12 de mai de 1655.⁵⁰ num. 49

Suplica des aranesi adreçada as còssos de Sant Beat. Diden qu'es aranesi, pes privilègis autrejats pes reis de França, pòden trèir marchandises en tot pagar es drets antics. En 25 de junh de 1624, eth rei de França, Loís XIII, hec gràcia e merced ath sindic d'Aran tà qu'es aranesi poguessen trèir marchandises coma horment e vin en tot pagar peth dret dera forana es drets antics. Es aranesi diden que des de Sant Beat s'ofen dit privilègi e qu'es aranesi pòden passar marchandises en tot pagar es sòs estipulats en privilègi de 1556. 1 de junh de 1658.⁵¹ num. 50

Requèsta que Joan Grau Solèr, sindic d'Aran, hè contra er arrendièr deth dret dera forana. Eth sindic parle des privilègis autrejats pes reis de França qu'excludís as aranesi de pagar eth dret dera dominella. Ditz qu'es prètzi que s'an de pagar s'estipulen en arrèst de 1556. Tanben comentè er arrèst deth Conselh d'Estat hèt en 5 de junh de 1624. Parle de d'auti arrèstes presentats dauant deth Parlament de Tolosa e era Cort des Aides de Montpelhièr: Cort des Aides de Montpelhièr, 2 d'octobre de 1626, 25 de hereuèr de 1633 e 15 de març de 1645. Arrèsti deth Conselh pes quaus er arrendièr dera forana ei condemnat ara restitution des sòs qu'an exigit as aranesi eth burèu de Sant Beat. Parlament de Tolosa, 17 d'agost de 1651. Arrèst autrejat a favor des aranesi. Er arrendièr ei condemnat ara restitution des drets des aranesi. Gèr de 1655. Orde dera Cort deth Parlament de Tolosa qu'autorize es privilègis obtenguts pes aranesi. A on se ditz ar arrendièr qu'es aranesi sonque pagaràn es prètzi establidi en 1556. Sant Beat, 8 de junh de 1655.⁵² num. 51

Listra des arrèsti hèti entath pagament deth dret dera forana e dominella. Sense data, circa 1630.⁵³ num. 52

Acte presentat per Joan Monge, sindic d'Aran, dauant der arrendièr generau deth dret dera forana. Eth sindic parle dauant de Mèstre Joan Estacque, comis deth burèu de Sant Beat, e que substituís ar arrendièr generau. Estacque a hèt a pagar drets extraordinaris pes marchandises que vòlen passar es aranesi. Eth sindic comente es privilègis autrejats pes reis de França a favor des aranesi e demane qu'Estacque dèishe gèsser es marchandises entà Aran, en tot pagar es prètzi establidi. Sant Beat, 1 de hereuèr de 1663.⁵⁴ num. 53

Requèsta presentada peth sindic d'Aran contra er arrendièr deth dret dera forana de Sant Beat. Tolosa, 16 de hereuèr de 1663.⁵⁵ num. 54

Listra des pagaments qu'an de hèr diuèrsi aranesi peth pas de marchandises de França. Sant Beat, 1-2 de hereuèr de 1663.⁵⁶ num. 55

Confirmacion der arrèst autrejat ena cort deth Parlament de Tolosa en 1624. Cort des Aides de Montpelhièr, 2 de seteme de 1626.⁵⁷ num. 56

Estat des pagaments sus es arrèstes deth dret dera forana e dominella. Sant Beat, 12 de junh de *circa* 1655.⁵⁸ num. 57

Informe sus es privilègis qu'an es aranesi tà passar marchandises des de França. Er informe parle qu'en França i a dus tipes de subsidis sus es marchandises e qu'an de pagar es païssi estrangèrs: Er impòst dera forana de 12 dinèrs per liura, *Ressue e domaine forain* de 4 dinèrs per liura e *Haut passage* de 7 dinèrs per liura, dret dera dominella qu'es aranesi diden que non an de pagar. En 1615 e 1618, Loís XIII, rei de França, permet as aranesi de passar, de 15 en 15 dies, 30 cargues de horment, en tot pagar er antic dret dera forana. Peth bestiar mulam sonque pagaràn 25 sòus. Mès es arrendièrs non hèn cas dera execucion de diti arrèsti. Es aranesi demanen èster eximits de pagar era dominella. Era Val non a ne horment ne vin. Segontes es tractats de patzeries e eth privilègi autrejat peth rei francés, Enric II, en 26 de juriòl de 1556, se dèishe préner as aranesi, dera província e senescalia de Tolosa, horment, vin e marchandises, en tot pagar er impòst dera forana. Er arrèst de 16 de hereuèr de 1610, deth Parlament de Tolosa, sus era requèsta des arrendièrs dera dominella pera quau era Cort declare qu'es marchandises transportades deth país d'Armanhac, Comenge, Foish, Bigòrra entà Espanha e Bearn non son subjèctes de pagar era dominella. Er informe tanben comente es libertats qu'an es francesi tà passar per Aran e Benasc òli e lan que pòrten entà França sense pagar subsidis. Tanben passen husta tà bastir, cauhar-se e transpòrt que baishe pera Garona entà Tolosa e Guienne e era estada deth bestiar pendent es mesi d'abriu e noveme. 5 de junh de 1624.⁵⁹ num. 58

Requèsta presentada peth sindic d'Aran sus eth pagament deth dret dera forana e domine-lla. Sense data, *circa* 1642.⁶⁰ num. 59

Acte de protèsta hèta pes aranesi contra er arrendièr deth burèu de Sant Beat. 14 de noveme de 1642.⁶¹ num. 59

Acte de protèsta der arrendièr e responsa deth sindic d'Aran. 14 de noveme de 1643.⁶² num. 59

Acte de protèsta der arrendièr deth dret dera forana. Er arrendièr deth burèu de Sant Beat ei en contra des privilègis aportats peth sindic d'Aran. 1 de mai de 1643.⁶³ num. 59

Requèsta presentada peth sindic d'Aran en contra des actes der arrendièr deth burèu de Sant Beat. 26 de hereuèr de 1644.⁶⁴ num. 59

Contraròlte deth bestiar qu'es aranesi an passat entara Val en mes de noveme. 18 de noveme de 1644.⁶⁵ num. 59

Acòrd de transaccion hèt entre es deputats d'Aran e eth arrendièr deth dret dera forana. Sense data, *circa* 1647.⁶⁶ num. 60

Acte d'obligacion qu'an de pagar es aranesi segontes er arrèst deth Conselh d'Estat. En 1 d'abriu de 1665 se pague en Bossòst. Sant Beat, 17 de noveme de 1663.⁶⁷ num. 61

Còpia der arrèst de 1624. Sant Beat, 19 de junh de 1658.⁶⁸ num. 62

Enric IV eth Gran, rei de França, confirme era tarifa deth dret dera forana. Març de 1606.⁶⁹ num. 63

Requèsta presentada per Guilhèm Garrabe e Jean Peirot Daunes de Couserans en Parlament de Tolosa. Es soldats de Castèth Leon les an incautat diuèrsi bens. Sense data, *circa* 1663.⁷⁰ num. 63

Responsa ara requèsta presentada per Guilhèm Garrabe e Jean Peirot Daunes de Couserans, as quaus es soldats de Castèth Leon les an incautat bens. Tolosa, 21 de mai de 1663.⁷¹ num. 63

Lois XIII, rei de França, confirme eth privilègi de pas de marchandises entara Val d'Aran. Bordèus, 6 de deseme de 1615.⁷² num. 64

Lois XIII, rei de França, confirme eth privilègi de pas de marchandises entara Val d'Aran. París, 14 de juriòl de 1618.⁷³ num. 65

Manque num. 66, 67 e 68

Incautacion a Guilhèm de Garrabe e Jean Peirot Daunes de Coserans. Suplica deth sindic d'Aran presentada en Parlament de Tolosa. Tolosa, 30 d'octobre de 1665.⁷⁴ num. 69

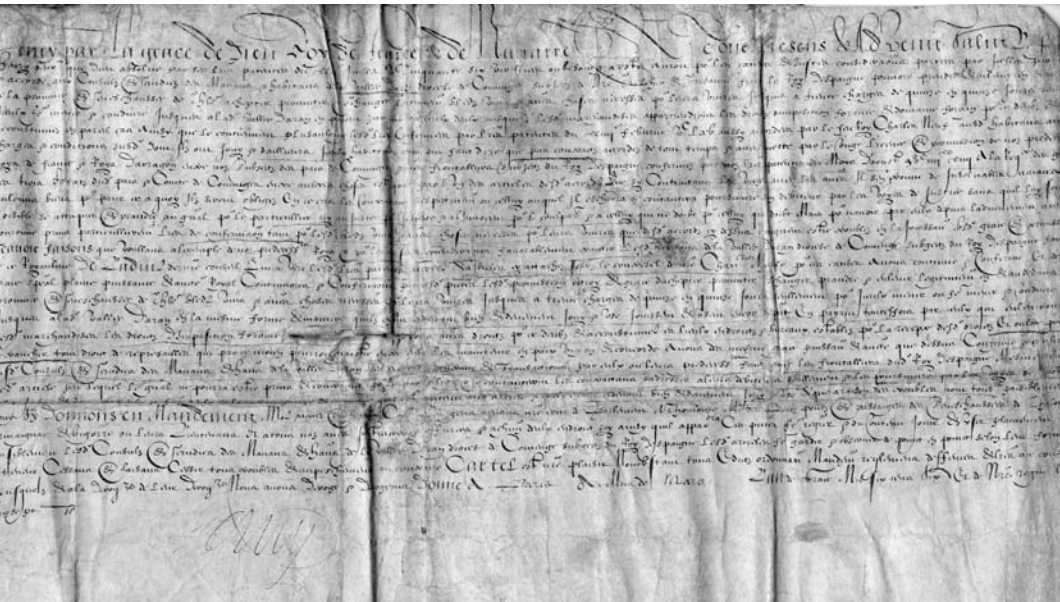
Acte de declaracion hèt per Aran contra Guilhèm Garrabe e Jean Peirot Daunes de Cose-rans. Garrabe e Daunes an presentat ua requèsta contra Aran pera incautacion des bens hèta pes soldats de Castèth Leon. Sant Beat, 15 de noveme de 1663.⁷⁵ num. 70

Requèsta presentada per Ana de Vandamois en Parlament de Tolosa. A Vandamois li an incautat bestiar en Aran e demane ua indemnizacion. En 18 de juriòl de 1657, presente ua requèsta dauant deth Parlament de Tolosa. En 27 de noveme de 1658, se pòrte era requèsta entà Castilhon. En 12 d'agost de 1669, torne a presentar era requèsta. En 20 de març de 1670, continue demanant era indemnizacion entara incautacion de bestiar. Sense data, *circa* 1657-1670.⁷⁶ num. 71

Arrèst presentat per Aran contra Ana de Vandamois. Ana a presentat diuèrses requèstes contra era Val pera incautacion de bestiar. Sant Gironç, 22 de juriòl de 1661.⁷⁷ num. 71

Requèsta presentada per Arnau Solé, sieur de Bésins, contra es aranesi. Segontes ua sen-tència anteriora es aranesi an de pagar un shivau incautat a Solé. Sant Beat, 6 de junh de 1677.⁷⁸ num. 72

Requèsta presentada peth sindic d'Aran dauant es còssos de Sant Beat per ahèr damb Arnau Solé. Eth sindic presente dauant es còssos de Sant Beat er ahèr qu'a contra Solé, sieur de Bésins. Aguest ditz que li an incautat un shivau en Aran e demane era indemnizacion. Sant Beat, 10 de junh de 1677.⁷⁹ num. 72

Enric IV eth Gran, rei de França, confirme era tarifa deth dret dera forana. Març de 1606. Indèx francés num. 63. Signatura olografica deth rei Enric.

Acòrd dera Cort des Aides de Montauban contra Nicolas Saunier, arrendièr generau deth dret dera forana. Montauban, 16 de mai de 1678.⁸⁰ num. 73

Acòrd deth Parlament de Tolosa sus eth pagament deth dret dera forana e peth pas de marchandises. Tolosa, 20 de deseme de 1634.⁸¹ num. 74

Inventari somari hèt pes avocats d'Aran sus eth pagament deth dret dera forana. Aguest inventari se comuniqua ar avocat der arrendièr deth dret dera forana en Lengadòc. Abriu de 1625.⁸² num. 75

Andrea e Magdalena de Vaisse demanen a Aran eth pagament deth deute qu'an damb era sua familha. Acòrd deth Parlament de Tolosa contra es fraies de Vaisse e a favor d'Aran. Se considèra qu'Aran a pagat fòrça sòs peth deute qu'an damb aguesta familha e aguesta aurà de retornar es sòs tà Aran. Parlament de Tolosa, 8 de juriòl de 1637.⁸³ num. 76

Requèsta presentada pes aranesi sus eth pagament des dret dera forana e dominella. Cort des Aides de Montpelhièr, 17 d'agost de *circa* 1619.⁸⁴ num. 77

Còpia der arrèt autrejat a favor des aranesi sus eth pagament deth dret dera forana e dera dominella. Er arrèt s'autrege contra Mr. Pierre Derfeuille, arrendièr generau deth dret dera forana e dominella. Es aranesi son descargats des auments que se poguen hèr en dret dera forana e dominella. Er arrendièr non les a de shordar ne les a de hèr a pagar mès de çò que s'establís en privilègi de 1556. 19 de junh de 1658.⁸⁵ num. 78

Quitança hèta peth sindic d'Aran contra Magdalena de Vaisse. Eth pagament dera quitança la hè François Bartièr, marchand de Sant Beat. Rieux, 20 de juriòl de 1634 a 19 de junh de 1638.⁸⁶ num. 79

Memòria des rasons expausades pes deputats aranesi en Parlament de Tolosa en ahèr de Marie Forcada, veuda d'André Montferrant, abitant de Sere en Cominges. André Montferran e Pierre Daunis, marchands de mules, son atacats ena hèira de Sant Beat. Montferran a estat assassinat e s'acuse a dus aranesi, Mn. Antonio Cau e Joan de la Cau, que son condemnats a mòrt. Des deth Parlament de Tolosa se decidís qu'ei era Val d'Aran qui a d'indemnizar ara veuda. Eth sindic ditz qu'Aran non a era colpa de dit assassinat. Sense data, *circa* 1698.⁸⁷ num. 80

Acte d'obligacion de Bruno Ageda, marchand de Sant Gironç, contra es aranesi. Es aranesi an de pagar es sòs prestats per Ageda. 17 de hereuèr de 1693.⁸⁸ num. 81

Requèsta presentada pes abitants de Hòs. Se parle der assault damb armes que diuèrsi aranesi an hèt ena casa de Ms. Betran Simon, ath quau an herit de mòrt. Aguesti aranesi tanben s'empòrten bestiar propietat des abitants de Hòs. Aguesti vòlen ua indemnizacion. Sense data.⁸⁹ num. 82

Manque num. 83

Requèsta presentada per Nicolau Argaydo de Sant Beat contra era Val d'Aran. Sant Beat, 7 d'abriu de 1700.⁹⁰ num. 84

Ahèr de Pierre Carbonell e Bernard Martorell en Parlament de Tolosa contra era Val d'Aran. Extracte deth registre deth Parlament de Tolosa. Segontes ua senténcia de 1694, a favor de Carbonell e Martorell de Sant Beat, era Val d'Aran les a de pagar eth valor dera husta de pin qu'auien hèt a quèir en bòsc de Varicauva. Mès encara demoren era execucion dera senténcia. 30 de mai de 1696.⁹¹ num. 85

Ahèr de Pierre Borsac e Nicolas Engazeres de Sant Beat contra Jacinto Bielsa de Benasc. 31 de juriòl de 1699.⁹² num. 86

Requèsta presentada peth sindic d'Aran en Parlament de Tolosa. Parle des represàlies que reciben es aranesi en França maugrat es acòrds de patz signats pes dues corones. 4 de hereuèr de 1662.⁹³ num. 87

Orde deth Parlament de Tolosa sus es represàlies prenudes contra es aranesi en temps de patz. Parlament de Tolosa, 6 de hereuèr de 1662.⁹⁴ num. 87

Manque num. 88

Arrèst deth Conselh d'Estat francés. Arrèst sus eth pas de marchandises e bestiar de França entà Aran e pagament deth dret dera forana. Sant Germain de Laye, 11 de març de 1664.⁹⁵ num. 89

Manque num. 90

Senténcia deth Parlament de Tolosa contra Joan Pierre Mathieu, baile de Valenciennes. Incautacion de bestiar mulam. Tolosa, hereuèr de 1628.⁹⁶ num. 91

Manque num. 92

Ahèrs sus eth pagament deth dret dera forana e dominella. Parle des arrèsti hèti en Aran de 1624 e deth privilègi de 1556. Montauban, 27 d'octobre de 1663.⁹⁷ num. 93

Verbau deth sindic d'Aran adreçat ara vila de Sant Beat. Joan Solé, sindic d'Aran, demane qu'era val sigue excluida de pagar es drets dera forana e dera dominella, segontes antics privilègis. Sant Beat, 24 de gèr de 1624.⁹⁸ num. 94

Verbau contra era Val d'Aran. Jean de Relongue, conselhèr deth rei de França, s'adrece ath sindic e Conselh Generau dera Val d'Aran. Eth conselhèr deth rei demane eth pagament d'ua requèsta. 1625.⁹⁹ num. 95

Manque num. 96

Articles acordats entre era Val d'Aran e eth Conselh Generau dera Forana de Coserans, Comenges e Bigòrra. Enes articles ges era lista de marchandises e eth prètz de pagament des madeishes. Bossòst, 1 d'abriu de 1665.¹⁰⁰ num. 97

Confirmacion des patzeries entre Aran e Castilhon. Se confirme un acòrd de 1692. Castilhon, 30 de junh de 1694.¹⁰¹ num. 98

Acte signat peth sindic d'Aran a favor d'Ana de Vandamois de Tourignan. Parle des represàlies recebudes en 1658 pes aranesi. En 1658, Vandamois artenh un arrèst dera Cort deth Parlament de Tolosa contra Aran. Sant Gironç, 23 de juriòl de 1661.¹⁰² num. 99

Manque num. 100, 101 e 102

Amassada entre es aranesi e er arrendièr generau deth dret dera forana e dominella. Es documents son: Eth sindic d'Aran pòrte era còpia d'ua requèsta entar arrendièr generau. Sant Beat, 13 de noveme de 1616. Respona des còssos e jutge de Sant Beat ara requisicion hèta peth sindic e governador d'Aran. Sant Beat, 12 de noveme de 1616. Se sage d'arribar a un acòrd tà liquidar es demanes. Sant Beat, 15 de noveme de 1616. Acòrd deth Conselh d'Estat a ua requèsta presentada en Aran. Era requèsta se presente contra eth procurador generau dera Cort des Aides de Montpellier. Tours, 10 de juriòl de 1619.¹⁰³ num. 103

Còpia d'ua requèsta presentada pera vila de Sant Beat contra era Val d'Aran. Vielha, 27 de junh de 1625. Estat des compdes qu'es pòbles d'Aran deuen a Arnau Lagarde, marchand de Sant Beat. 1625.¹⁰⁴ num. 104

Arrèst deth Parlament de Tolosa. Se declare qu'es marchandises transportades des d'Armanhac, Comenges, Foish e Bigòrra entà Espanha e Bearn non son subjèctes ath pagament des drets dera dominella. Sense data.¹⁰⁵ num. 105

Quitança hèta per François de Résiguier, arrèhilh de Lagarde, contra era Val d'Aran. François vò crubar es deutes deth sòn pairin. 3 de deseme de 1696.¹⁰⁶ num. 106

Requèsta presentada peth sindic d'Aran contra Andrea e Magdalena de Vaisse. Eth parlament de Tolosa a sentenciat qu'Aran a pagat fòrça sòs as fraies de Vaisse. Aguestes auràn de retornar sòs a Aran. Parlament de Tolosa, 20 d'abriu de 1638.¹⁰⁷ num. 107

Ahèr de François de Résiguier, arrèhilh de Lagarde, contra era Val d'Aran. 1678.¹⁰⁸ num. 108

Manque num. 109

Respona a ua requèsta presentada per Pere Bossac, marchand de Sant Beat, contra era Val.

Se parle dera privacion dera saca de lan tàs règnes de França. Non s'a proïbit eth comèrç de lan ena Val. Vielha, 24 d'agost de 1695.¹⁰⁹ num. 110

Requèsta hèta per Jean Barriu contra era Val d'Aran. En 1693, Bernat Barriu, hilh de Jean, demane as aranesi eth pagament des deutes qu'an damb sa pair. 1647.¹¹⁰ num. 111

Còpia d'ua orde dera Generalitat de Montauban, França. Parle sus era libertat de pas de marchandises non proïbides pendent era hèira de Sant Beat. Sense data.¹¹¹ num. 112

Referéncias bibliografiques

BRUNET, Serge (1989). «L'information dans la guerre sur la frontière pyrénéenne (fin xviie siècle-début xviiie siècle)», *113 Congrès National des Sociétés Savantes* (Paris), p. 207-230.

——— (1990). «Lies et passerries en Vallée d'Aran aux xviieme et xviiieme siècles», *Revue de Comminges*, 103, p. 351-373.

——— (1996). «Les lies et passerries des Pyrénées sous Louis XIV, ou l'art d'éviter les malheurs de la guerre?» laguens de *Les malheurs de la guerre, T.I. De la guerre ancienne à la guerre réglée. 119 Congrès national des Sociétés Historiques et Scientifiques. Section d'Histoire Moderne et Contemporaine: 1994* (Amiens. Paris), p. 273-291.

CÒTS, Pèir (2003). *Los derechos de paso, pasto y aguas entre Aran, Comenges y Coserans y su relación con los tratados de Lies i Patzerries*. Val d'Aran: Conselh Generau d'Aran.

——— *et al.* (1990). «Estado de la cuestión sobre las comunicaciones en la Val d'Aran (Lleida)», *Simposio sobre la red viaria en la Hispania romana* (Tarazona. Zaragoza), p. 131-142

GÓMEZ Maria Pau (2007). *Drets e Privilègis dera Val d'Aran*. Val d'Aran: Archiu Generau d'Aran e Conselh Generau d'Aran.

POUJADE, Patrici (1998). *Une vallée frontière dans le Grand Siècle. Le Val d'Aran entre deux monarchies*. Aspet: PyrèGraph.

ROIGÉ, Xavier, Ignasi ROS i Pèir CÒTS (1998). «De la comunidad local a las relaciones internacionales. Los tratados de facería en el Pirineo catalán», *VII Congreso de Antropología Social. Reciprocidad, cooperación y organización comunal: desde Costa a nuestros días* (Zaragoza), p. 135-152.

Notes

- 1 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2214. topografica: 190-71-1-1A-12-2180.
- 2 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3103. topografica: 190-71-3-5A-4-3040.
- 3 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3104. topografica: 190-71-1-5A-4-3041.
- 4 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2200. topografica: 190-71-1-1A-12-2166.
- 5 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2205. topografica: 190-71-1-1A-12-2171.
- 6 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2206. topografica: 190-71-1-1A-12-2172.
- 7 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2207. topografica: 190-71-1-1A-12-2173.
- 8 Era còpia deth document originau se trape en Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 48. topografica: 190-71-1-1A-1-54. Aguest document ei escrit en castelhan e datat en 1640.
- 9 Eth document en pergamin escrit se trape en Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 34. topografica: 190-71-1-1A-1-35. Aguest document ei escrit en latin e datat en 1650.
- 10 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2208. topografica: 190-71-1-1A-12-2174.
- 11 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2209. topografica: 190-71-1-1A-12-2175.
- 12 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2210. topografica: 190-71-1-1A-12-2176.
- 13 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2211. topografica: 190-71-1-1A-12-2177.
- 14 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2213. topografica: 190-71-1-1A-12-2179.
- 15 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2216. topografica: 190-71-1-1A-12-2182.
- 16 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2218. topografica: 190-71-1-1A-12-2184.
- 17 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2219. topografica: 190-71-1-1A-12-2185.
- 18 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2220. topografica: 190-71-1-1A-12-2186.
- 19 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2221. topografica: 190-71-1-1A-12-2187.
- 20 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2222. topografica: 190-71-1-1A-12-2188.
- 21 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2223. topografica: 190-71-1-1A-12-2189.
- 22 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2224. topografica: 190-71-1-1A-12-2190.
- 23 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3105. topografica: 190-71-3-5A-4-3042.
- 24 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3107. topografica: 190-71-3-5A-4-3044.
- 25 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2225. topografica: 190-71-1-1A-12-2191.
- 26 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2226. topografica: 190-71-1-1A-12-2192.
- 27 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2227. topografica: 190-71-1-1A-12-2193.
- 28 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2228. topografica: 190-71-1-1A-12-2194.
- 29 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2229. topografica: 190-71-1-1A-12-2195.
- 30 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2230. topografica: 190-71-1-1A-12-2196.

- 31 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2231. topografica: 190-71-1-1A-12-2197.
- 32 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2232. topografica: 190-71-1-1A-12-2198.
- 33 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2233. topografica: 190-71-1-1A-12-2199.
- 34 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2234. topografica: 190-71-1-1A-12-2200.
- 35 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3108. topografica: 190-71-3-5A-4-3045.
- 36 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2235. topografica: 190-71-1-1A-12-2201.
- 37 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3109. topografica: 190-71-3-5A-4-3046.
- 38 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2236. topografica: 190-71-1-1A-12-2202.
- 39 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2237. topografica: 190-71-1-1A-12-2203.
- 40 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2238. topografica: 190-71-1-1A-12-2204.
- 41 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3110. topografica: 190-71-3-5A-4-3047.
- 42 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3111. topografica: 190-71-3-5A-4-3048.
- 43 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3112. topografica: 190-71-3-5A-4-3049.
- 44 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3122. topografica: 190-71-3-5A-4-3059.
- 45 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2239. topografica: 190-71-1-1A-12-2205.
- 46 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2240. topografica: 190-71-1-1A-12-2206.
- 47 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2241. topografica: 190-71-1-1A-12-2207.
- 48 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2242. topografica: 190-71-1-1A-12-2208.
- 49 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2243. topografica: 190-71-1-1A-12-2209.
- 50 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2246. topografica: 190-71-1-1A-12-2210.
- 51 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2245. topografica: 190-71-1-1A-12-2211.
- 52 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2247. topografica: 190-71-1-1A-12-2212.
- 53 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2248. topografica: 190-71-1-1A-12-2213.
- 54 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2249. topografica: 190-71-1-1A-12-2214.
- 55 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2250. topografica: 190-71-1-1A-12-2215.
- 56 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2251. topografica: 190-71-1-1A-12-2216.
- 57 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2252. topografica: 190-71-1-1A-12-2217.
- 58 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2253. topografica: 190-71-1-1A-12-2218.
- 59 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2254. topografica: 190-71-1-1A-12-2219.
- 60 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2255. topografica: 190-71-1-1A-12-2220.
- 61 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2256. topografica: 190-71-1-1A-12-2220.
- 62 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2257. topografica: 190-71-1-1A-12-2220.

- 63 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2258. topografica: 190-71-1-1A-12-2220.
- 64 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2259. topografica: 190-71-1-1A-12-2220.
- 65 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2260. topografica: 190-71-1-1A-12-2220.
- 66 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2261. topografica: 190-71-1-1A-12-2221.
- 67 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2262. topografica: 190-71-1-1A-12-2222.
- 68 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2263. topografica: 190-71-1-1A-12-2223.
- 69 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3113. topografica: 190-71-3-5A-4-3050.
- 70 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2264. topografica: 190-71-1-1A-13-2224.
- 71 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2265. topografica: 190-71-1-1A-13-2224.
- 72 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3114. topografica: 190-71-3-5A-4-3051.
- 73 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3115. topografica: 190-71-3-5A-4-3052.
- 74 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2778. topografica: 190-71-1-1A-16-2719.
- 75 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2266. topografica: 190-71-1-1A-13-2225.
- 76 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2267. topografica: 190-71-1-1A-13-2226.
- 77 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2268. topografica: 190-71-1-1A-13-2227.
- 78 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2269. topografica: 190-71-1-1A-13-2228.
- 79 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2270. topografica: 190-71-1-1A-13-2229.
- 80 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3116. topografica: 190-71-3-5A-4-3053.
- 81 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3120. topografica: 190-71-3-5A-4-3057.
- 82 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2271. topografica: 190-71-1-1A-13-2230.
- 83 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3117. topografica: 190-71-1-5A-4-3054.
- 84 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2272. topografica: 190-71-1-1A-13-2231.
- 85 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2273. topografica: 190-71-1-1A-13-2232.
- 86 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2275. topografica: 190-71-1-1A-13-2234.
- 87 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2276. topografica: 190-71-1-1A-13-2235.
- 88 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2277. topografica: 190-71-1-1A-13-2236.
- 89 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2278. topografica: 190-71-1-1A-13-2237.
- 90 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2280. topografica: 190-71-1-1A-13-2239.
- 91 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2281. topografica: 190-71-1-1A-13-2240.
- 92 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2282. topografica: 190-71-1-1A-13-2241.
- 93 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2283. topografica: 190-71-1-1A-13-2242.
- 94 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2284. topografica: 190-71-1-1A-13-2243.

- 95 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2289. topografica: 190-71-1-1A-13-2248.
- 96 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3118. topografica: 190-71-3-5A-4-3055.
- 97 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2291. topografica: 190-71-1-1A-13-2250.
- 98 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2292. topografica: 190-71-1-1A-13-2251.
- 99 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2293,2294,2295. topografica: 190-71-1-1A-13-2252.
- 100 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2297. topografica: 190-71-1-1A-13-2254.
- 101 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2298. topografica: 190-71-1-1A-13-2255.
- 102 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2299,2300. topografica: 190-71-1-1A-13-2256.
- 103 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3121. topografica: 190-71-3-5A-4-3058.
- 104 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2304,2305. topografica: 190-71-1-1A-13-2258.
- 105 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3119. topografica: 190-71-3-5A-4-3056.
- 106 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2306. topografica: 190-71-1-1A-13-2259.
- 107 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 3123. topografica: 190-71-3-5A-4-3060.
- 108 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2307. topografica: 190-71-1-1A-13-2260.
- 109 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2156. topografica: 190-71-1-1A-12-2123.
- 110 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2308. topografica: 190-71-1-1A-13-2261.
- 111 Archiu Generau d'Aran. còdi unitat installacion: 2309. topografica: 190-71-1-1A-13-2262.